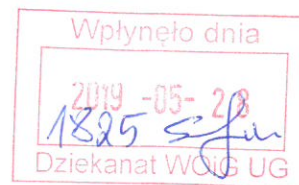

Prof. dr hab. Maciej Pietrzak

Instytut Gospodarki i Zarządzania Przestrzenią
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Jana Amosa Komeńskiego w Lesznie

RECENZJA

ROZPRAWY DOKTORSKIEJ BARBARY KORWEL-LEJKOWSKIEJ PT. „WPLYW ROZPRZESTRZENIANIA SIĘ MIAST NA ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE W OTOCZENIU AGLOMERACJI TRÓJMIEJSKIEJ”

Wstęp

Problemy optymalnego gospodarowania dobrami środowiskowymi uchodzą za jeden z głównych celów praktycznie ukierunkowanych badań przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych. Właściwie przeprowadzone analiza, diagnoza i prognoza krajobrazu, prowadzące do wszechstronnego rozpoznania jego stanu i zagrożeń stanowią winny podstawę podejmowanych działań planistyczno-projektowych i optymalizacji gospodarczego jego wykorzystania, zgodnego z zasadami (sensownie rozumianego) zrównoważonego rozwoju. Dotyczy to nie tylko obszarów o unikatowej atrakcyjności, ale również obszarów poddawanych silnym - często nieprzemyślanym i niekontrolowanym - oddziaływaniom antropogenicznym, do jakich bez wątpienia należą miasta i ich otoczenie. Szczególnie ważne jest tu śledzenie powstających przemian przestrzennych krajobrazu, prowadzących m. in. do fragmentacji, dyssekcji czy perforacji lub rozrostu a także traktowanie wspomnianych zagadnień jako swoistego continuum czasowo-przestrzennego. Dobrze więc się stało, iż takie ujęcie stanowi w jakimś sensie ideę generalną recenzowanej rozprawy doktorskiej, choć jednocześnie szkoda, iż autorka bezpośrednio do procesów tych się nie odnosi.

Podstawa formalna oceny

Ocenę sporządzono na prośbę Dziekana Wydziału Oceanografii i Geografii Uniwersytetu Gdańskiego, zawartą w piśmie z dnia 12 kwietnia 2019 roku. Zastosowano w niej kryteria wynikające z art. 13 *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. 2017 poz. 1789) a także z *Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora* (Dz.U. 2018, poz. 261). W przekonaniu piszącego te słowa nie zachodzą jakiegokolwiek przesłanki mogące wpływać na rzetelność i obiektywność zawartych w recenzji opinii i końcowej konkluzji.

Uwagi ogólne

Rozprawa liczy 206 stron tekstu, ujętego (poza wprowadzeniem i wnioskami) w siedem głównych rozdziałów i zaopatrzonego w 74 ryciny, 17 tabel, 13 fotografii oraz 2 załączniki. Spis wykorzystanej literatury zawiera 152 reprezentatywne dla podjętego problemu pozycje, choć brakuje tu nieco najnowszych opracowań podręcznikowych z zakresu ekologii krajobrazu, co daje się szczególnie zauważyć we fragmentach zawierających rozważania teoretyczne.

Układ pracy i jej struktura są poprawne i logiczne a proporcje między jej poszczególnymi częściami prawidłowe. Na podkreślenie oraz pozytywną ocenę zasługuje bogata, poprawnie wykonana i sugestywna strona graficzna rozprawy, w szczególności zaś liczne, dobrze ilustrujące wyniki przeprowadzonych analiz mapy. Praca nie budzi także większych zastrzeżeń pod względem formalnym i językowym, choć niewątpliwie wskazana byłaby tu większa precyzja języka (czym bowiem np. różni się „*zmiana wybranych sposobów użytkowania*” od ich „*transformacji*” - str. 5).

Uwagi szczegółowe

Stanowiący wprowadzenie do pracy rozdział pierwszy zawiera sprecyzowanie celu, zakresu przestrzennego i czasowego opracowania a także wskazanie źródeł wykorzystanych danych. Cel ten ujęto jako próbę oceny wpływu suburbanizacji na środowisko przyrodnicze aglomeracji trójmiejskiej ze szczególnym wskazaniem obszarów o największym natężeniu zmian, będących głównie efektem niewłaściwej lokalizacji zabudowy. Poprawnie przyjęte założenia badawcze pozwoliły na sformułowanie szczegółowych celów rozprawy, wśród których znalazły się: analiza przyrodniczych uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego, analiza i ocena stanu zmian wybranych sposobów użytkowania terenu, analiza i ocena kierunków transformacji form użytkowania terenu oraz porównanie zmian zabudowy (zrealizowanej?) z przyjmowanymi wcześniej wskazaniami co do rozwoju aglomeracji.

Podstawy teoretyczne podjętych badań omówione zostały w rozdziale **drugim** rozprawy. Autorka przeprowadza tu dyskusję nad niełatwo poddającym się sprecyzowaniu pojęciem „suburbanizacja”, bardzo skrótowo omawia (a w zasadzie sygnalizuje) przyrodnicze uwarunkowania i skutki rozprzestrzeniania się miast a także precyzuje problemy suburbanizacji w Polsce i w Trójmieście oraz - nazbyt syntetycznie - wyjaśnia pozostałą terminologię stosowaną w pracy. Użyte tu określenia „*grunty pod wodami*” i „*grunty pod zabudową*”, choć merytorycznie jasne, nie wydają się szczególnie „zgrabne” językowo.

Kolejny rozdział poświęcony został omówieniu zastosowanych metod badań. Zaprezentowany tu schemat pozwala na dobry, całościowy ogląd przyjętej procedury badawczej a tym samym ułatwia śledzenie kolejnych wywodów rozprawy. Autorka szczegółowo wyjaśnia przyjęte założenia, precyzując także „techniczną” stronę prowadzonych analiz, co jest szczególnie ważne z metodycznego punktu widzenia, na przykład dla podejmowania podobnych analiz na innych obszarach.

W rozdziale czwartym dokonano kompleksowej charakterystyki środowiska przyrodniczego obszaru badań w ujęciu jego wszystkich - choć nie nazywanych tradycyjnie - geokomponentów. Autorka w sposób poprawny wykorzystała tu zarówno

istniejące publikacje i materiały archiwalne jak i – tam gdzie okazało się to niezbędne – uzupełnił je własnymi, prawidłowo przeprowadzonymi obserwacjami i analizami. Zauważa się tu jednak brak osobnego omówienia stopnia antropogenicznego przekształcenia (hemerobii) krajobrazu, co dla omawianej problematyki ma istotne znaczenie. Drobne zastrzeżenie językowe budzi tu także posługiwanie się przez autorkę pracy zrozumiałym, choć skrótowym określeniem „rzeźba” zamiast „rzeźba terenu”.

Przedstawienie stanu i zmian wybranych form pokrycia terenu obszaru badań w latach 1985 - 2012 stanowi przedmiot rozważań rozdziału piątego dysertacji. Ilustracja graficzna przeprowadzonych analiz jest tu bardzo sugestywna i pozwala na ich całościowe ujęcie przestrzenno-czasowe.

W dalszej części pracy autorka dokonuje szczegółowej charakterystyki skutków procesu suburbanizacji na 6 prawidłowo wybranych poligonach testowych, stanowiących nieco ponad 11% powierzchni całego obszaru badań. Analizą objęto zmiany pokrycia terenu w badanym okresie oraz zidentyfikowano ograniczenia możliwości wprowadzania zabudowy w ich obrębie, co sugestywnie ilustrują ryc. 55 i 56.

Rozdział siódmy autorka poświęca przedstawieniu kierunków przemian wybranych form pokrycia terenu, podkreślając wyraźną zmianę charakteru krajobrazu obszaru badań z wiejskiego na podmiejski. Dobrą ilustracją zmian typów pokrycia terenu stanowi schemat, przedstawiony na ryc. 57 a także ich analiza przeprowadzona w obrębie poligonów testowych.

Zwieńczenie recenzowanej rozprawy stanowią jej rozdział ósmy, zawierający podsumowanie wyników i ich dyskusję, ze szczególnym uwzględnieniem relacji uzyskanych rezultatów z wcześniej sformułowanymi założeniami rozwoju Trójmiasta i koncepcją sieci ekologicznej województwa pomorskiego. Zgadając się z podanymi konkluzjami stwierdzić należy (co jest dość charakterystyczne i zauważone przez piszącego te słowa we wcześniej recenzowanych opracowaniach a jednocześnie w pełni zrozumiałe w pracach „młodych” badaczy), iż autorka - z pewną szkodą dla

całości pracy - wyraźnie zatrzymała się na poziomie idiograficznym, podczas gdy nie ma wątpliwości, iż zgromadzony materiał dokumentacyjny posiada siłę eksplanacyjną uprawniającą go do podjęcia próby sformułowania wniosków na wyższym poziomie abstrakcji a zatem realizujących funkcję teoretyczno-wyjaśniającą badań naukowych. Mowa tu stworzeniu swego rodzaju modelu przebiegu suburbanizacji dużych aglomeracji miejsko-przemysłowych w położeniach nadmorskich.

Podsumowanie

Przechodząc do wypełnienia *de facto* podstawowego zadania recenzenta, jakim jest udzielenie odpowiedzi na następujące, podstawowe pytania a mianowicie:

- czy autorka rozprawy podjęła aktualny temat naukowy?
- czy praca spełnia postawiony cel, który osiągnięto prawidłowymi metodami?
- i czy dysertacja przynosi nowe elementy wiedzy, możliwe do wykorzystania w przyszłości (także w praktyce)?

pragnę stwierdzić z pełnym przekonaniem, iż na wszystkie te pytania odpowiedź brzmi zdecydowanie „tak”. Innymi słowy - recenzowana praca doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w uprawianej dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Jak wykazano bowiem powyżej oceniana rozprawa wskazuje na bardzo dobre opanowanie przez jej autorkę interdyscyplinarnego, nowoczesnego warsztatu badawczego i cechują ją nie tylko wysokie wartości naukowe ale i aplikacyjne (leżące w obszarze zagospodarowania przestrzennego i optymalizacji gospodarki krajobrazem). Mamy tu do czynienia z przemyślanym, dobrze udokumentowanym, dojrzałym studium. Na ponowne podkreślenie zasługuje także znakomita i wielce sugestywna strona graficzna pracy jak i fakt bardzo dobrej znajomości przez autorkę odnośnej, szczególnie regionalnej literatury przedmiotu.

Stąd w opinii piszącego te słowa recenzowana rozprawa odpowiada w całej rozciągłości wymogom stawianym rozprawom doktorskim zgodnie z

obowiązującymi przepisami i może stanowić podstawę nadania stopnia naukowego doktora.

Wnoszę zatem o jej przyjęcie i dopuszczenie mgr Barbary Korwel-Lejkowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Leszno, 24 maja 2019 r.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Justa' with a flourish at the end.